

Senterungdommens Stortingsvalgprogram

2021 - 2025

Senterungdommen

FORORD

Senterungdommen sitt stortingsvalgprogram gir en helhetlig oversikt over hvilken retning vi ønsker å utvikle norsk politikk i perioden 2021-2025.

Det overordnede målet med Senterungdommen sin politikk er å tilrettelegge for at man kan leve gode liv i hele Norge. Løsninger som tilrettelegger for rettferdig fordeling, klok forvaltning og et levende folkestyre er gjennomgående i vår politikk. Politisk utvalg har siden januar 2020 arbeidet for et best mulig utgangspunkt. Gjennom flere høringsrunde og tydeligere frister for å sende inn endringsforslag har dette vært en god prosess for hele organisasjonen. Politisk utvalg, som besto av Emma Berge Ness (leder), Erlend Kvittum Nytrøen (nestleder), Sigrid Lien Sagabråten, Marit Kvam, Fredrik Hope, Andrine Hanssen-Seppola, Johanne Neteland og Synne Lerhol, la fram sitt endelig utkast tidlig høsten 2020.

Programmet bygger på vårt verdigrunnlag og allerede vedtatt politikk, men inneholder og politisk nybrottsarbeid. Løsningene vi presenterer er et resultat av politiske diskusjoner og innspill fra egen organisasjon, samt samtaler med eksterne interesseorganisasjoner.

Programmet er vedtatt av Senterungdommens program møte 5.-7. februar 2021.

INNHALDSFORTEGNELSE

Senterungdommen sitt stortingsvalprogram 2021-2025

Innledning	5
Næringspolitikk	6
Industri	6
Jordbruk	7
Skog	8
Fiskeri og havbruk	9
Olje og gass	10
Reiseliv	11
Mineralnæring	11
Klima og miljø	12
Klima	12
Miljø	13
Transport og kommunikasjon	15
Infrastruktur	15
Vei	15
Jernbane	16
Fly	16
Kollektivtransport	17
Arbeid og velferd	18
Arbeidslivspolitik	18
Tillitsreform	18
Velferd	19
Boligpolitikk	20
Asyl og integrering	20
Økonomisk politikk	22
Helse og omsorg	23
Sykehus	23
Primærhelsetjenester	24
Psykisk helse	24
Eldreomsorg	25
Ruspolitikk	25
Ethiske dilemmaer i helsesektoren	26
Utdanning	27
Barnehage	27
Grunnskole	27
Vidaregående opplæring	28
Høyere utdanning, fagskoler og folkehøgskoler	29
Barn, familie og likestilling	31
Familie	31
Likestilling	31
Barnevern	32

INNHALDSFORTEGNELSE

Justispolitikk	33
Beredskap	33
Nødetater	33
Kriminalomsorg og straff	34
Rettsystemet	34
Kultur	35
Kulturpolitikk	35
Språkpolitikk	36
Mediepolitikk	36
Frivillighet	36
Idrett	37
Utanriks og forsvar	38
Forsvar	38
EU/EØS	38
Internasjonal solidaritet	39
Nordområda	40

INNLEDNING

Gode liv i hele Norge

Vi ser verdien av et desentralisert Norge, med gode lokalsamfunn og yrende næringsliv fra nord til sør. Dersom det skal være mulig å bygge og bo hele landet, må staten sikre alle trygge og nære tjenester. Uansett hvor du bor og hvor god råd du har, skal du ha tilgang på grunnleggende tjenester som barnehage, skole, lege og sykehjem. Velferdsstaten vår er et felles gode, som alle skal få ta del i. Vi skal ivareta hverandre, og det betyr at dem som har mest må bidra mest til fellesskapet.

Klok forvaltning

Senterungdommen er et grønt parti som alltid har satt forvaltning i fokus. Den gode husbondens prinsipp, om at du skal forvalte jorden slik at den er i like god eller helst bedre stand for neste generasjon, er førende for all vår politikk. Vi tror at bærekraftig bruk av våre naturgitte goder – jorden, skogen, fossene og fisken – er den beste måten å utvikle landet. Det er viktig at norske ressurser kommer det norske folket til gode. Vi vil bruke politikken til å gjøre vårt for et bedre Norge og en bedre verden i fremtiden. Norge kan, og må, gå foran i det grønne skiftet.

Maktspredning

Muligheten til å holde folkevalgte ansvarlige for sine handlinger, er selve kjernen i folkestyret. Jo kortere vei det er mellom de som fatter vedtak og dem som vedtakene angår, jo sterkere blir denne ansvarliggjøring. Senterungdommen ønsker å desentralisere makt. Vi ønsker et tillitsbasert samfunn, hvor mest mulig makt blir delegert til dem som er i førsterekken – være seg lokalpolitikeren, brannmesteren eller læreren. Mer tillit og nærhet, mindre detaljstyring!

NÆRINGS LIV

Norge er avhengig av et aktivt og variert næringsliv for å skape verdier, arbeidsplasser og utvikling i hele landet. Det er en styrke at næringsliv som er basert på naturressurser, etablerer seg rundt naturressursene. Gjennom klok forvaltning av ressursene våre, gjør vi det norske næringsliv til en motor i det grønne skiftet!

Staten skal føre en aktiv eierskappolitikk, slik at vi sikrer råderetten over egne ressurser. En målrettet økonomisk politikk er avgjørende for å styre produksjon og fordeling, slik at vi får næringsaktivitet i hele Norge. Staten må legge til rette for mer verdiskaping, for eksempel gjennom tilskuddsordninger for nyskapende initiativ. Norske bedrifter skal få innenlands konkurransefortrinn.

Løsninger:

- Opprette et grønt investeringsselskap med minimum 100 milliarder i grunnkapital for utvikling av, og strategiske investeringer i, teknologi- og industribedrifter som baserer seg på grønt, fornybart karbon.
- Staten skal føre en aktiv eierskappolitikk for å sikre nasjonale interesser og grønn omstilling.
- Staten skal tilrettelegge for å skape bærekraftige næringskjeder i Norge basert på norske ressurser.
- Forenkle offentlige støtteordninger, så det blir enklere for bedrifter å skaffe nødvendig utviklingskapital.
- Arbeid for at alle kommuner har tilgang til et gründervektsted for veiledning og støtte.

Industri

I løpet av 1900-tallet ble Norge et av verdens fremste industriland. De siste årene har vi dreid mer tilbake til å bli en råvareeksporterende nasjon, og i dag har fastlands-Norge et handelsunderskudd på 280 milliarder. Industrien vår står for kun 7 prosent av norsk BNP. Verden står i tillegg ovenfor en klimakrise, og skal vi klare å bli et nullutslippssamfunn for å løse denne, så må industrien spille en sentral rolle. Derfor trenger Norge en ny, grønn industriell storsatsing.

Senterungdommen vil jobbe målrettet for å videreutvikle grønn fastlandsindustri og for at naturressursene våre skal høstes og foredles i Norge i større grad i framtida enn i dag. Slik skal vi ta Norge inn i en ny bærekraftig storhetstid, skape arbeidsplasser i hele landet og være et foregangsland i klimaomstillingen. For å klare dette må det store endringer til. Det offentlige må bruke innkjøpskraften sin til å stille klimakrav. Risikofylte industriprosjekter må få mer støtte enn i dag og det må bli mer lønnsomt å investere i fastlandsindustri framfor fossil energi og eiendom.

Løysinger:

- Realisere fullskala karbonfangst og lagring ved Norcem, Brevik og avfallsforbrenningsanlegget på Klemetsrud. Karbonfangstprosjekter skal også inkludere transport og langsiktig lagring av CO₂.
- Det skal ikke bygges nye utenlandskabler så lenge slike kabler fører til økte strømpriser i Norge.

- Utrede muligheter for å videreføre CO₂ som blir lagret.
- Sette ned en bredt sammensatt kommisjon som skal fremlegge en nasjonal handlingsplan for nye næringer som skal erstatte olje- og gassindustrien.
- Etablere en lånegarantiordning for prosjekter i Norge med positiv klimaeffekt i industrien.
- Etablere et toppindusrienter for automatisering i industrien.
- Etablere en låneordning for industriprosjekter som kan gi konkurransedyktige lån til prosjekter med høy samfunnsmessig lønnsomhet.
- Staten skal aktivt investere i prosjekter med stor klimagevinst i en tidlig fase og sikre bedrifter tilgang på risikokapital for satsing på demoanlegg og pilotprosjekter.
- Gunstige skatteordninger skal etableres for etablering og utvikling av grønn næring, som for eksempel havvind, hydrogen og CCS.
- At utbygging av vindkraft på land må vurderes fra sak til sak, og vertskommunen skal ha vetorett i etableringssaker.
- Norges gyteområder og fiskefelt skal vernes mot utbygging av havvind.
- Satse på vindkraft til havs og overføre kompetanse fra olje- og leverandørnæringen til havvindnæringen.
- Gjennomgå effektene av sukkeravgiften med sikte på å bedre konkurransevilkårene for norsk industri, samt tilrettelegge for sunne kostholdsvalg.

Jordbruk

Norge er et langstrakt land, med utfordrende naturforhold som strekker seg gjennom et varierende klima. Av det totale landarealet vårt, er det bare 3,5 prosent som er jordbruksareal. For å ta vår del av ansvaret for verdens matproduksjon, må vi tilrettelegge for best mulig utnyttelse av naturressursene våre. Kannaliseringspolitikken skal ligge til grunn for norsk landbrukspolitikk, med korn-, frukt- og grønnsaksproduksjon i de områdene som egner seg til det, og husdyrproduksjon i resten av landet. Derfor er det viktig at vi verner om matjordene våre.

Jordbruket er den største næringen Norge har på land. Det er nødvendig med en forutsigbar og bærekraftig retning for næringen dersom vi skal lykkes i det grønne skiftet. Klok forvaltning har alltid vært sentralt i jordbruket, og det skal vi bygge videre på. Norske bønder driver etter bærekraftsprinsippet: Vi skal forvalte jorden, og overlevere den i bedre stand til neste generasjon. Matproduksjon skal være bærekraftig av hensyn til økologi, økonomi og sosial bærekraft. Slik sikrer vi et levende jordbruk, bosetning og arbeidsplasser over hele landet.

Løsninger:

- Norsk landbruk skal holdes utenfor EØS-avtalen.
- Staten skal tilstrebe at næringen skal få gjennomført tiltakene i jordbrukets klimaavtale, gjennom å sikre finansiering av tiltakene i avtalen og uten at det betyr nedskalering i jordbrukssektoren.
- Nå målet om nullvisjon av soya i dyrefôr innen 2030 ved å satse på norskproduserte, miljøvennlige alternativer til importerte råvarer i dyrefôr.
- Gjennomføre et kompetanseløft om norsk jordbruk i grunnskolen.
- Godta nydyrking av grunnmyr for å øke norsk matproduksjon.
- Animalske produkter som er importert til Norge skal merkes tydelig med "Importert" og landet varene er produsert i.
- Øke støtten til forskning på genredigerte matplanter tilpasset norske vekstforhold, som tar hensyn til bærekraft og tilpasset endret vekstforhold i fremtida som følge av klimaendringer. Genredigerte planter utviklet med offentlige midler skal ikke eies av internasjonale konsern.
- Opprett en fondsordning for landbruket.

- Innføre startpakke for unge bønder som vil satse innen jordbruket, for å redusere risiko og gjøre det mulig å investere i driften.
- Føre en tydelig kanaliseringsspolitikk for å sikre best mulig utnyttelse av arealene.
- Bruk tilskuddordningene for økning antallet areal i drift, og styrke landbruket i hele landet gjennom arealtilskudd for korn, nydyrking, drift i vanskelig terreng, husdyrtilskudd, seter- og beitetilskudd.
- Øke målprisen og noteringsprisen for matkorn som et insentiv for økt produksjon av matkorn på egnet areal.
- Ha et sterkt importvern.
- Tillatt motorferdsel i utmark på egen grunn.
- Stimulere til vekstskifter og fangvekster i jordbruket for å unngå de negative effektene monokultur har på næringsinnholdet i jorden og det biologiske mangfoldet i miljøet rundt jordene.
- Ha høyere toll og lengre periode med tollvern på frukt og grønnsaker for å stimulere til økte norsk produksjon.
- Matjord skal ha vern i grunnloven, og vi skal ha en nullvisjon for nedbygging til annet enn jordbruksformål.
- Sette av øremerkene midler til bemanning og kompetanseheving i Mattilsynet.
- Begrense makten til dagligvarekjedene, og styrke råvareprodusentene sin innvirkning.
- Fjern de konkurransepoltiske virkemidlene i prisutjevningsordningen for melk.
- Fortsatte å tilstrebe lavere og restriktiv bruk av antibiotika i jordbruket.
- Øke tilskuddene til omstilling fra båsfløs til løsdrift for å gjøre overgangen til løsdrift enklere særlig for små- og mellomstore bruk.
- Sikre pelsdyrbøndene full kompensasjon av reelle tap og utgiftene tilknyttet omstilling.
- Øke tilgjengeligheten til samlingsbaserte utdanningsløp innen landbruket for å ytterligere heve kompetansenivået innen norsk landbruk.
- Ha beredskapslagre for mat- og såkorn.

Skog

Alt som kan lages av olje, kan i prinsippet også lages av trevirke. Senterungdommen ser på norsk skog som nøkkelen for å skape en bærekraftig industri og økt verdiskapning i Norge. Skogen er også en viktig kilde til å gjennomføre gode klimaløsninger i fremtiden. Ifølge FNs klimapanel må verden øke skogavvirkingen med mellom 50 og 200 prosent framover for å klare klimamålene. For Norge betyr det at vi kan øke hogstvolumet med 15-20 prosent og fortsatt ivareta alle andre miljø og samfunnsmessige hensyn vi må ta, for eksempel artsmangfoldet. Samtidig som det hogges mer må det også plantes mer skog enn vi gjør i dag. Den norske skogen binder i dag halvparten av alle klimautslippene våre, hvert år. Siden krigen har volumet stående skog økt i Norge, men det siste tiåret har veksten stagnert. Tilskuddsordningene for skogplanting og skogkultivering må styrkes for å øke tilveksten igjen.

Løsninger:

- Øke hogstvolumet med 20 prosent.
- Øke satsen på tilskudd til planting og rydningshogst.
- Etablere tilskuddsordning for forskning på og etablering av produksjon av nye produkter fra skog blant annet som erstatning for petroleumsbaserte produkter.
- Alle offentlige anbud må sette strenge klimakrav og der det er et aktuelt og realistisk alternativ, hente inn tilbud/anbud om å bygge i tre.
- Etablere et nasjonalt anlegg for gjenvinning av tre.
- Gjeninnføre GROTT-tilskuddet for å utnytte mer avfall fra skogen i industriell sammenheng.
- Satse på biokull i landbruket og trekull i industrien.

- Bevilge penger til å utbedre skogsbilveier, tømmerkaier, tømmerterminaler og eliminere flaskehalse på veinettet.
- Fullfinansiere planing på nye arealer og øke Landbrukets Utviklingsfonds midler for skogkultur.
- Stimulere til større grad av lukket hogst.

Fiskeri og havbruk

Bærekraftig forvaltning er sentralt i Senterungdommens havbruk- og fiskeripolitikk. Havressursene skal komme det norske folk til gode, og sikre sunn og trygg norsk mat. Senterungdommen ønsker tett samarbeid med næringen, forskningsmiljøene og lokale interesser for å skape best mulige løsninger for fremtiden. Næringene skal skape arbeidsplasser og bosetning i hele landet, i tillegg til å bidra til matberedskapen til Norge. Det trengs lokal videreforedling som legger vekt på at hele fisken (re tråstoff t) skal benyttes. Vi vil tilrettelegge for en bærekraftig utvikling som tar hensyn til miljø, dyrevelferd og andre næringer. Kystflåten bidrar til helårlig råstofftilgang og styrker dermed lokal verdiskaping samt sysselsetting langs hele norskekysten. Kystfartøyene stimulerer til vekst og utvikling i kystsamfunnene.

Det er avgjørende at næringene opplever en forutsigbar fremtid, og at kravet til dem må være forenlig med å kunne drive og leve av det. For å opprettholde bosetning langs kysten, må havbruk og fiskerinæringene styrkes. Havbruk og fiskeri er en avgjørende inntektskilde for fiskeri og sjømat-nasjonen Norge. Grunnet økt bruk av teknologi for land- og havbasert oppdrett globalt, er det nødvendig å ivareta og styrke konkurransekraften til norsk sjømat på flere markeder. Med god politisk styring og den sterke kompetansen som er i Norge, skal vi fortsette med havbruk og fiskeri i verdiklassen når det kommer til kvalitet, miljø og bærekraft. Senterungdommen vil styrke ansvarlige myndigheter i deres arbeid mot kriminalitet og fusk i fiskeri- og sjømatnæringen. Dette innebærer økte øremerkede midler til økt tilstedeværelse fra fiskeridirektoratet; på kysten. Det skal ikke lønne seg å bryte norsk lov.

Løsninger – fiskeri:

- Videreføre og styrke ungdomsfiskeopplæringen og ungdomskvoter som bidrar til rekruttering av unge fiskere
- Øke videreforedlingen i Norge. Bearbeiding av marine produkt skal skje mest mulig lokalt.
- Videreutvikle føringstilskuddet for fiskeri som bidrar til lokal verdiskaping, økte sysselsetting og levende distrikt.
- Styrke kystfiskeflåten, sjarkflåten og overvåringplikten til lokale anlegger, for å sikre lokale arbeidsplasser og verdiskaping, og fjernet muligheten for å kjøpe seg ut av leveringplikten.
- Øke antallet rekrutteringskvoter for å sikre rekrutteringen til næringen.
- Sats på elektrifisering og overgang til klima- og miljøvennlig drivstoff for fiskeflåte
- Flytt kvoterettigheter fra havflåte til kystfiskeflåte
- Utvidd ferskfis ordningen for å sikre flere helårige arbeidsplasser i fiskeindustrien.
- Styrke fiskeridirektoratet i å gjennomføre fysiske kontrollerer på kysten.
- Kampen mot arbeidsmiljøkriminalitet og sosial dumping i fiskeri og sjømatnæringen må styrkes.
- Planlegging av havvindmøller må gjøres i samarbeid med fiskerinæringen

Løsninger – havbruk:

- Utarbeide løsninger som bidrar til økt bærekraft og bedre dyrevelferden i havbruksnæringen.
- Arbeide for at norskproduserte råvarer skal dekke oppdrettsfiskens proteinbehov, og på sikt fase ut bruken av importert soyaprotein i kraftfôr.

- Øke lokal bearbeiding av marine ressurser.
- Sørge for ansvarlig og fremtidsrettet forskning, og støtten opp om løsninger for god dyrevelferd, redusert forekomst av lakselus og mindre fiskedødelighet.
- Lokalt sette av tilstrekkelig areal med passende forhold for produksjon, utviklingen i oppdrettsnæringen skal rettes mot lukkede og semilukkede anlegg.
- Legge til rette for økt bruk av nullutslippsfartøy.
- Tilpasse oppdrettsanlegg for mer ekstremvær for å hindre rømming.
- Støtten opp om løsninger for å benytte avfall i form av biologisk masse.
- Kommuner skal kunne kreve arealskatt og eiendomsskatt på oppdrettsnæringen.
- Skattepengene skal gå til kommunene oppdrettsanleggene er lokalisert i.
- Fordelingsnøkkel for Havbruksfondet skal være 70 prosent til kommunene, 10 prosent til fylkene og 20 prosent til staten.
- Innføre en overskuddsbasert grunnrenteskatt på 40 prosent fra oppdrettsnæringen som skal følge fordelingsnøkkel i Havbruksfondet.
- Iverksatt tiltak for å redusere miljøfremtlig avfall i norske fjorder som følge av oppdretts- og havbruksnæringen.

Olje og gass

Klok forvaltning av våre naturressurser har sikret at inntektene fra olje og gassnæringen har kommet det norske folket til gode. Dette har vært mulig gjennom god politisk styring. Slik forvaltning er bærebjelken i vårt demokrati, og skal ligge til grunn for videre forvaltning av norske naturressurser. Det er viktig at olje- og gassvirksomheten ikke går på kostnad av våre fornybare naturressurser, som for eksempel fisk

I dag blir olje og gass brukt i alt fra drivstoff og trømproduksjon til å lage klær og mobiltelefoner. Å fase ut denne råvaren krever kloke løsninger. Alt vi laget av olje, kan vi i prinsippet lage av tre. Senterungdommen mener at Norge bør bruke inntektene og kompetansen vi har opparbeidet oss gjennom olje- og gassproduksjon til å gå inn i den grønne omstillingen. Vi skal ha et alternativ når etterspørselen etter olje og gass blir redusert. Senterungdommen sier nei til oljeboring og konsekvensutredning i Lofoten, Vesterålen og Senja.

Løsninger:

- Sikre at staten sine inntekter fra olje- og gassproduksjon fortsatt kommer innbyggerne og lokalsamfunnene til gode.
- Benytt inntekter, forskningsmidler og kompetansen offshore har i omstillingen til mer grønn industri som vindkraft, vasskraft, og skogsdrift.
- Betydelig øke i servering av norskproduserte matvarer offshore
- Redusere utslippene fra olje og gassvirksomheter skal gjennom energieffektivisering, redusert felling, elektrifisering, og dekarbonisering gjennom fangst og lagring av CO₂.
- Petroleumsnæringen skal på linje med andre næringer ta sin del av norske klimaforpliktelser gjennom kvotesystemet og en særlig høy CO₂-avgift.
- Bygge ut oljevernberedskapen langs hele kysten.
- Leterefusjonsordningen må beholdes for å sikre små selskaper mulighet til å konkurrere om allerede vedtatt utvinninger.
- Stanse leting etter nye olje- og gassfelt.
- Norge skal ta initiativ til en global forpliktende nedtrappingsavtale i fellesskap med andre nasjoner som produserer fossile energikilder.
- Sette ned en energikommisjon som skal utrede gradvis nedtrapping av norsk olje- og gassproduksjon basert på framtidig etterspørsel, klimarisiko og utslippsforpliktinger.

Reiseliv

Reiselivsnæringen opplevde historiske medgangstider før koronapandemien, og er en viktig del av norsk næringsliv. Nå er det viktig at næringen får fortsette veksten sin, slik at mennesker fra hele verden fortsatt skal få oppleve vår storslagne natur, stolte mattradisjoner og unik kulturarv. Senterungdommen mener at Norge som reiselivsdestinasjon har et ansvar om å drive en så bærekraftig og miljøvennlig næring som mulig, og at en del av løsningen vil være å legge til rette for at flere no dmenn ferierer i eget land.

Der det er mulig, vil Senterungdommen i større grad gjøre attraksjoner og aktiviteter tilgjengelig hele året, og gjennom dette styrke Norge som helårsdestinasjon. I kombinasjon med en jevn turiststrøm hele året, vil dette gi flere trygge arbeidsplasser landet rundt, og gjøre jobb innen reiselivsnæringen til en enda bedre yrkesvei å gå.

Løsninger:

- Legge til rette for at norsk mat og drikke i større grad skal inngå som en del av reiselivsproduktene.
- Tilrettelegge for økt bruk av nasjonalparker innenfor naturbasert turisme, der det vern- og forvaltningsmessig lar seg gjøre, samt legge til rette for mer opplevelsesbasert turisme.
- Staten skal bidra aktivt til at all cruisetrafikk i no ske farvann baseres på nullutslippsteknologi til havs.
- Redusere lokal forurensing gjennom tilrettelegging av landstrøm for cruiseskip og kystruteskipene.
- Åpne for at kommunene selv kan bestemme om de vil ilegge turistskatt.
- Regulere jakt- og fiskebaser -turisme i større grad.

Mineralnæring

Norge har trolig mineralverdier for om lag 2500 milliarder kroner. Det er en skatt Norge må forvalte bærekraftig og langsiktig. En gruve kan bare graves en gang, og i takt med mer og mer effektive teknologi må staten kreve at ressursene blir forvaltet best mulig. Lokalsamfunnene rundt gruvene skal få klare fordeler av næringsvirksomheten.

Hensynet til natur og miljø må veie tungt i mineralnæringen. Det skal ikke åpnes for gruver i samiske områder hvis ikke Sametinget har vært konsultert tidlig i prosessen, for å unngå å ødelegge for reindriften og i tråd med samene sine menneskerettigheter som urfolk. Norge har naturgitte forutsetninger som kan gjøre at fjorddeponier i enkelte tilfeller er bedre for miljøet enn landdeponi. Ved åpning av ny gruvedrift må miljøfaglige hensyn veie tungt i beslutningen om hvordan gruvemassene skall behandles, og det skal etterstrebes at mest mulig av gruvemassene blir gjenbrukt istedenfor deponert

Løsninger:

- Kartlegge mineralressursene i Norge og støtte opp om forskning på effektive og bærekraftige gruvedrift.
- Norge skal revidere tollsystemet og gjennomgå regelverket for mineralprodukter med mål om å øke bruken av norsk naturstein.
- Innfor en kommunal utvinningsavgift for å gi kommunene en del av verdiskapingen ved mineralutvinning og ved utvinning av sjeldne jordarter.
- Bare tillatt fjorddeponier hvis det er anbefalt ut i fra miljøfaglige råd.

Klima

Naturen er forutsetningen for alt godt i Norge og verden. Alle diskusjoner om velferd, arbeidsplasser, skatt og rettighets spørsmål er ubetydelige hvis vi ikke har en natur å leve i og av. Vår suksess som land skyldes i stor grad en klok forvaltning av fornybare naturressurser gjennom århundrer. Senterungdommen ønsker klok forvaltning, fremfor vern. En bedre forvaltning av naturen vil på sikt føre til et mindre behov for varig vern. Vi må fortsette å ta rollen vår som naturforvalter på alvor, og gjøre de tiltak som er nødvendig for å sikre en god og levelig verden også i framtiden.

En varmere verden vil føre til økt matmangel, økt ekstremvær og store ubebolige soner i områder der det bor folk. Selv om Norge er heldigstilt i forhold til mange andre land, vil vi fremdeles merke klimaendringene gjennom mer nedbør og flom, mer innvandring fra klimautsatte områder og ved at det blir mer krevende å importere maten vi trenger. Verden, inkludert Norge, har forpliktet seg gjennom Parisavtalen å bli karbonnøytrale innen 2050.

Vi er nødt til å ta klimahensyn innenfor alle politikkområder. Omstillingen vi skal igjennom kommer derfor til å bli krevende, men den gir også mange muligheter. Samtidig som vi må bli mindre avhengige av oljenæringen, har vi mulighet til å utvikle nye, grønne næringer og industrier. Dette vil gi verdiskapning og nye arbeidsplasser i hele Norge. Norge skal følge opp sine internasjonale forpliktelser og ta en lederrolle i utviklingen av storskala klimaløsninger. Vi skal benytte kompetansen vi allerede har til å utvikle alt fra havvind til hydrogen og batteriteknologi.

Løsninger:

- Fornybare alternativer må gjøres billigere enn fossile. Skatte- og avgiftssystemet er det viktigste virkemiddelet for å få til dette.
- Norge skal nå målene i Parisavtalen og bidra til at andre land gjør det samme.
- Produksjon, salg og bruk av norsk biodrivstoff skal være avgiftsfritt, og framstilling av biodrivstoff skal ikke gå på bekostning av sårbare naturressurser, som for eksempel regnskog.
- Omsetningskravet for biodrivstoff skal økes med 5 prosent hvert år for veitrafikk frem til 2030, i samme tidsrom skal innblandingskravet for flytrafikk økes betydelig.
- Nullutslippskjøretøy skal, frem til markedet er stabilisert, ha betydelige avgiftsfordeler.
- All ny offentlig transport på bakkenivå skal være fossilfri innen 2025.
- Norge skal være en sterk bidragsyter til at verdenssamfunnet omstiller seg til et fornybart samfunn innenfor 1,5-gradermålet.
- Økt CO₂-avgift i tungtransportsektoren skal avsettes til et CO₂-fond som støtter skifte til nullutslippsteknologi og fornybare drivstoff innen seks år.
- Bygge ut fullskala produksjon av alternative proteinkilder i Norge.
- Utrede målrettede støtteordninger eller teknologinøytrale avgiftslettelser for sektorer der det mangler et grønt teknologisk alternativ.
- Doble rammene for de miljørelaterte mandatene til Oljefondet og den øvre grensen for investeringer i unotert infrastruktur for fornybar energi.

- Oljefondet skal ut av alle investeringer i kullindustri innen 2025.
- Redusere det materielle forbruket ved å satse på reparasjon framfor å legge til rette for å kjøpe nytt.
- Sikre en forsvarlig forvaltning av nordområdene ved å fly te iskanten sørover. Ha varige petroleumsfrie områder i og utenfor Lofoten, Vesterålen og Senja.
- Innføre en ordning for tilbakebetaling av grønne avgifter, som CO₂-avgift og -kvoter, til befolkningen med mål om sosial og geografisk tjeving.
- Norge må innføre klimatoll.

Miljø

Naturen er forutsetningen for livet på jorda slik vi kjenner det i dag. Mennesker er i hverdagen mer adskilt fra naturen enn noen gang tidligere, og fokuset på økonomisk vekst bidrar til økt forbruk, økt arealbruk og mer avfall. Likevel er vi fortsatt helt avhengig av de tjenestene og ressursene som naturen gir oss. At naturen er i god stand legger grunnlaget for matproduksjon, rekreasjon, turisme og uttak av ressurser. Samtidig som mange arter og naturtyper har både en reell og potensiell nytteverdi for mennesker, har også naturen en egenverdi. For å ta vare på disse verdiene må naturen forvaltes slik at planter og dyr som finnes i naturen sikres i levedyktige bestander.

Utryddelse av arter gjennom forurensning og beslaglegging av deres leveområder, er en av vår tids store utfordringer. I dag dør arter ut tusen ganger raskere enn normalt, og i Norge har minst 114 arter dødd ut de siste 200 årene. De viktigste årsakene til at arter utrykkes er arealendringer, blant annet gjennom utbygging av hytter, veier og kraftverk, samt monokulturer, dårlig forvaltning av skog og gjengroing av kulturlandskapet. I framtiden vil også klimaendringer være en økt trussel mot mangfoldet. Løsningen må være en helhetlig forvaltert tankegang og bærekraftig ressursutnyttelse. Det innebærer å bruke naturen basert på naturens premisser og tålegrenser, men også å verne og begrense bruk ved behov. Samtidig må vi endre dagens forbruksmønstre gjennom å kjøpe mindre, utnytte ressursene bedre og dermed kaste mindre. Senterungdommen ønsker et samfunn i samspill med naturen, med klok forvaltning hvor bruk og vern går hånd i hånd.

Løsninger:

- Innføre en panteordning for retur av plast og en materialavgift på ikke-resirkulert plast for å stimulere til mer resirkulering.
- Kystflåten skal kunne returnere all søppel de får i trål/not gratis på land.
- Etablere flere norske resirkulering- og gjenvinningsanlegg og legge til rette for god avfallshåndtering i hele landet.
- Grundig overvåking og forsvarlig håndtering av nye arter som kommer inn i landet, blant annet grunnet klimaendringene.
- Videreføre støtteordningen med frivillig skogvern i samarbeid med skognæringen.
- Forvaltning av rovvilt skal inn under landbruksdepartementet for å sikre en helhetlig vurdering av de ulike hensynene. Forvaltningen må i større grad bygge på regional og lokal kunnskap.
- Jerv, gaupe, bjørn og ørn skal ha klare bestandsmå og skal kunne tas ut raskt for å redusere skader på beitedyr og økonomiske tap. Det skal være nullvisjon for ulv og svartelistede arter.
- Rovdyrkontaktene må gis tillit til å utøve skjønn i arbeidet med å dokumentere dyr som tatt av rovdyr.
- Innføre kvotejakt på hav- og kongeørn.
- Gi økonomiske subsidier til kommuner og fylkeskommuner for å utrede og innføre tiltak som har positiv effekt på pollinerende insekter.

- Utbygging i områder med verdifull natur, for eksempel myr, må så langt det lar seg gjøre begrenses.
- Intesivere kampen mot svartlistet hageplanter og regulere importen og salg av disse i større grad.

TRANSPORT OG KOMMUNIKASJON

Infrastruktur

Infrastruktur legger grunnmuren for samfunnsutvikling. Vei, jernbane, ferjer, flyplasser, bredbånd og mobilnett knytter landet sammen. Dersom det skal være mulig å ha levende lokalsamfunn og yrende næringsliv i hele landet, må en sikre alle gode kommunikasjonsmuligheter. Trygge reisemuligheter og stabil dekning for alle er Senterungdommens minimumskrav.

Det er viktig at vi satser på klimavennlig løsninger når vi skal utvikle nåværende og nye løsninger for transport og kommunikasjon. Vi har et samfunnsansvar for å stadig heve krav til utslippsreduksjon i alle deler av samfunnet vårt. Videre er det et statlig ansvar å sørge for at fylkene og kommunene får de økonomiske forutsetningene som trengs for å få til grønn omstilling i praksis. Dette vil være investeringer i fremtiden.

Løsninger:

- Sikre digital allemannsrett ved å gi hele landets befolkning tilgang til mobildekning og raskt bredbånd.
- Gjeninnføre den statlige ordningen av nettleie umiddelbart, og på kort sikt få på plass en utjevning av nettleien som sikrer et rettferdig prisnivå i hele landet.
- Tilrettelegge for at flere offentlige møter og konferanser blir gjennomført som videokonferanser, for å spare tid, penger og klimagassutslipp.
- Regulere drosjenæringen slik at sjåførere og passasjerer i hele landet har gode og forutsigbare vilkår.
- Satse på infrastruktur til klimanøytrale kjøretøy som er tilpasset bruk i distriktet, i tillegg til å bygge ut 10 000 hurtigladere over hele landet innen 2025 .
- Staten må ta den fulle regningen for elektrifiseringen av ferjesambandene, uavhengig av om forbindelsene er på europa-, riks-, eller fylkesvei.
- Dele opp de største anbudskonkurransene på infrastrukturprosjekter så norske entreprenører kan vinne anbudskonkurransene.

Vei

Norge er et langstrakt land som brer seg over fjord og fjell. Dermed er det spesielt viktig å ha gode og betryggende veier. Siden store deler av trafikken vår går på veinettet, er det livsviktig å forbedre veier som er preget av dårlig vedlikehold og farlige strekninger. Senterungdommen mener det haster å innvilge nok penger til å ta tilbake dette etterslepet. Vi trenger en offensiv satsing på trafik sikring og reduksjon av ulykker og dødsfall i trafikken. Ved nybygging av vei må det tas hensyn til både trygghet, reisetid og utslipp

Løsninger:

- Ha et forpliktende fylkesveisløft, hvor staten gir fylket gode nok økonomiske rammer til å ta igjen etterslepet på fylkesveiene.
- Prioritere rassikring i utsatte områder.
- Hindre uheldige trafikksituasjoner ved å øke utbygging av gangs- og sykkelveier, og ta i bruk snittmålinger og midtrabatter på flere utsatte strekninger.
- Innføring av bompenger eller tilsvarende avgifter må ta hensyn til lokale ønsker og behov, alternative transportmuligheter og betalingsevne.

- Flytte tungtransporten på veinettet over på sjø og bane der det er mulig.
- Flere kontroller av trailere på grensen og andre strategiske steder innenlands, og strengere krav til utstyr og kompetanse.
- Ta hensyn til jordvern ved bygging av nye veier.
- Alternativ til bompenger, slik som veipricing, som tar mer hensyn til betalingsevne må utredes.

Jernbane

Tog er et viktig verktøy for å frakte både folk og varer som skal være konkurransedyktig sammenlignet med fossildrevne transportalternativ. For Senterungdommen er det viktig at vi fortsetter å bygge ut jernbanenettet. Gjennom statlig styring skal vi bygge mer og klimavennlig bane, og dessuten elektrifisere eksisterende strekninger.

Løsninger:

- Elektrifisere hele det norske jernbanenettverket innen 2030, og støtte opp om utvikling av ny teknologi som batteritog for å få ned kostnadene.
- Styrke nattogtilbudet gjennom flere sovekupeer.
- Jernbanen skal renasjonaliseres. Norsk jernbanepolitikk må styres av folkevalgte på Stortinget, og ikke av EU eller andre aktører.
- Nord-Noregebanen skal inn på nasjonal transportplan i løpet av neste stortingsperiode.
- Norges jernbanetilbud skal være konkurransedyktig sammenlignet med fossildrevne transportalternativ.
- Prioritere utbygging av jernbanelinjer og jernbanekapasitet fremfor økt kapasitet på store innfartsveier.
- Etablere gode togforbindelser til Europa, inkludert nattog.

Fly

Flytilbudet på kortbanenettet er en viktig del av kollektivtilbudet. Særlig i Nord-Norge og på Vestlandet er fly det suverent mest tidseffektive reisealternativet. Senterungdommen vil ta vare på norske lufthavner, samtidig som det må tas grep for å få ned utslippene knyttet til luftfart. Derfor vil vi arbeide for elektrifisering og utslippskutt i flytrafikken, og ta et oppgjør med det lave prisnivået på utenlandsreiser.

Løsninger:

- Det skal utarbeides en plan for forsyning av elektrisitet og hydrogen på kortbanenettet i Norge.
- Styrke rutetilbudet til flyplasser i distriktene og holde fast ved ordningen med statlige rutekjøp i luftfarten.
- Få ned utslippene fra luftfarten ved å bruke avgifter til å stimulere til bruk av de mest miljøvennlige fly- og drivstofftypene.
- At flyseteavgiften skrotes på fly under 20 tonn, for å i større grad bevare kortbanenettet.
- Styrke rammeoverføringene til fylkeskommunene i tråd med overføringen av ansvaret for FOT-rutene.
- Forlate eller reforhandle Chicago-konvensjonen for å kunne øke avgiftsnivået på utenlandsreiser, samt innføre en progressiv passasjeravgift på de mest trafikkerte innlandsstrekningene hvor tog er et reelt alternativ.
- Vi sier nei til en tredje rullebane på Gardemoen.

Kollektivtransport

Kollektivtransport drevet på en bærekraftig og effektiv måte, er en gunstig transportløsning for alle parter og et konkurransedyktig alternativ til fossildreven transport. Senterungdommen mener at tilbudet i store deler av landet ikke er bra nok, verken for befolkningen eller klimamålene vi har forpliktet oss til å nå. Dette kan vi løse gjennom kloke investeringer i tiden fremover.

Løsninger:

- Ha et bedre og mer effektivt kollektivtransporttilbud i hele landet.
- All ungdom i hele landet skal ha et trygt alternativ for å komme seg hjem, enten via ordinær kollektiv transport eller bestillingstransport, etter modell fra "hjem for 50" og lignende ordninger.
- Bygge opp under større bo- og arbeidsregioner ved å satse på kollektivtransport, pendlerparkering, innfartsparkering og sykkelhotell spesielt i og rundt de store byene.
- Innføre et felles rute- og billettsystem for all kollektiv transport.
- Lavere billettpriser for kollektivtransport på landsbasis, for å sikre konkurransedyktighet mot biltransport.
- Innføre et rimelig, nasjonalt månedskort for kollektivtransport for barn og unge under 25 år og studenter frem til fylte 30 år.
- Opprette et CO₂-fond for flyt afikken de inntekter fra flypassasje avgiften og drivstoffavgifter fra fl blir brukt til utvikling av biodrivstoff til fl og av elektriske og hydrogendrevne fl .
- Universell utforming av kollektive alternativer skal prioriteres, blant annet gjennom god skilting, annonserte holdeplasser og rullestolramper.

Arbeidslivspolitik

Arbeid er viktig både for individets selvrealisering, familielivet og for samfunnet. Arbeidslivet bidrar til sysselsetting, økonomisk vekst og utnyttelse av ressurser i hele landet. I Norge preges arbeidslivet av høy grad av organisering, tillit og omfattende lovverk. Det er verdier vi må ta vare på, men som er under sterkt press fra høyresidas liberaliseringspolitikk og EU. Norske lønns- og arbeidsvilkår trues gjennom sosial dumping og fri flyt v arbeidskraft.

Trepartssamarbeidet er avgjørende for å ha et ryddig arbeidsliv. Tillit er viktig for å ha et inkluderende og godt arbeidsliv hvor arbeidstakere har medbestemmelse og oppgaver løses i samarbeid og gjensidighet. Også når økonomien opplever alvorlige sjokk, må vi verne om et trygt arbeidsliv.

Løsninger:

- Norske lønns- og arbeidsvilkår skal gjelde for alle som jobber i Norge og i norske farvann.
- Gjennomgå praksis i offe tlig sektor for å fjerne overflødige regler og dokumentasjonskrav.
- Jobbe for et arbeidsliv preget av hele, faste stillinger.
- Legge til rette for at alle som jobber i statlige arbeidsplasser der man ikke har direkte kontakt med folk skal kunne jobbe der de vil etter avtale med arbeidsgiver
- Når det etableres nye statlige arbeidsplasser skal disse som hovedregel legges rundt i landet.
- Flytte noen større direktorat, for eksempel Utdanningsdirektoratet, ut av Oslo.
- For å hindre sosial dumping skal det stilles større krav til sertifisering, spesielt innen mindre regulerte fagområder.
- Innføre og videreutvikle «Oslo-modellen», som nasjonale retningslinjer for byggeprosjekter for å sikre fast ansatte, bruk av faglærte håndverkere, lærlinger og gode lønns- og arbeidsvilkår.
- Sikre at arbeidstakeres rettigheter ivaretas i en teknologi- og delingsbasert tjenestenæring.
- Fremforhandle en ny, forpliktende IA-avtale mellom partene i arbeidslivet for å øke andel funksjonshemmede, folk med innvandrerbakgrunn og eldre i arbeid, samt få ned sykefraværet.
- Opprette en egen enhet for arbeidslivskriminalitet ved hvert politidistrikt.

Tillitsreform

Senterungdommen vil ha et samfunn som er basert på ansvarfordeling og tillit, heller enn tvang og rapporteringkrav. Vi vil utvikle Norge gjennom et levende folkestyre hvor fle t mulig avgjørelser blir fattet lokalt. Folkevalgte bør tilbakeføres mer makt på bekostning av styre og overnasjonale organ, fordi det er et viktig demokratisk prinsipp at vi kan ansvarliggjøre dem som fatter avgjørelser som påvirker hverdagen vår.

Gode liv og trygge samfunn er vanskelig å måle, og vi er derfor skeptiske til å organisere det offe tlige etter en ledelsesmodell som bygger på styringsprinsipp fra privat sektor. Å redusere unødvendig byråkrati i arbeidslivet vil gi arbeidstakerne bedre tid til å gjøre jobben de er ansatt for å gjøre. Senterungdommen vil ta et oppgjør med skjemaveldet -Norge trenger en tillitsreform!

Løsninger:

- Oppheve kommune- og fylkessammenslåinger vedtatt i perioden 2013-2021 dersom kommuner og/eller fylker selv ønsker det.
- Forenkle kontroll- og rapporteringskrav, slik at fle t mulig ressurser kan brukes på verdiskapning fremfor skjemavelde.
- New Public Management skal ikke dominere som ledelsesmodell i det offentlige.
- Omfanget av direktorat og statlig byråkrati må reduseres.
- Tilskudd til kommuner og fylkeskommuner skal som hovedregel være frie midler.
- Flytt oppgaver og penger fra statlig til kommunalt og fylkeskommunalt nivå

Velferd

Et grunnleggende prinsipp for Senterungdommen er å sørge for at alle innbyggere i Norge i størst mulig grad får like muligheter til å oppnå god velferd og leve meningsfulle liv. Senterungdommen ser med bekymring på de økende forskjellene mellom rike og fattige i Norge. Et økonomisk likestilt samfunn er derfor et viktig mål for velferdsstaten og for dens eksistens. Det er viktig å holde offentlige trygdeytelser på et nivå som gjør at mottakerne kan leve fullverdige og gode liv, samtidig som man skal føre en politikk som holder statens utgifter til ytelse på lavest mulig nivå, og som stimulerer til arbeid framfor lediggang.

Senterungdommen ser med bekymring på antall unge uføre i Norge som så vidt eller aldri får ta del i arbeidslivet og dermed vil slite økonomisk under dagens ordninger. Det er et problem for samfunnet og det er et problem for den enkelte. Senterungdommen ønsker å iverksette forebyggende tiltak som gir bedre folkehelse, og ellers tilrettelegger for at enkeltpersoner skal kunne bidra med sine ressurser. Arbeidslivet må være inkluderende, og NAV må legge mer til rette for oppfølging av den enkelte.

Løsninger:

- Velferdstjenester skal primært drives av kommuner og fylkeskommuner. Ideelle tilbydere er et viktig supplement, som vi ønsker å utvide på bekostning av den voksende private kommersielle sektoren.
- Pensjonsalder skal være i samsvar med befolkningens generelle livskvalitet og arbeidsevne, gjeldende særaldersgrenser må kritisk gjennomgås.
- Jobbe for at vi får færre unge uføre, og aktivt jobbe for at flere or utnyttet restarbeidsevnen sin.
- Gi NAV et tydelig mandat og tilstrekkelig med ressurser til å følge opp personer på uføretrygd som ønsker å komme inn på arbeidsmarkedet.
- Utvide ordningen med lønnstilskudd til arbeidsgivere som ansetter arbeidstakere med delvis arbeidsevne.
- NAV-kontorene må være kompetente og ha frihet til å gi brukerne individuelt tilpassede tjenester.
- NAV må gjøre mer av kjerneoppgavene knyttet til arbeidsrettet avklaring og oppfølging.
- Tilrettelegge for en økning innenfor VTA og VTAO plasser, og styrke vekstbedriftenes posisjon i kommunene.
- Jobbspesialister i NAV bør være et virkemiddel ved alle NAV-kontor.
- Utvide omfanget av ordningene med varige og midlertidige lønnstilskudd til arbeidsgiver .
- Ikke innføre karensdag ved sykdom.
- Beholde dagens sjukelønnsordning.
- Øke lengden på arbeidsgiverperioden for å styrke arbeidsgiveres insentiv til tettere oppfølging av sykemeldte, men dele kostnadene med NAV også i arbeidsgiverperioden.
- Beholde etterlattepensjonen.

Boligpolitikk

En trygg bolig er et viktig element i alle menneskers sitt liv. Forskning viser at å eie en bolig fører til bedre helse, og mindre arbeidsledighet. Norge er et land med sterk tradisjon for selveie – hele 82,2 prosent av alle nordmenn bor i en bolig som noen i husholdningen eier. Vi opplever et stadig større press på boligmarkedet. I de store byene er det særdeles høye priser, og i distriktene opplever folk at kostnadene med å bygge ikke samsvarer med panteverdien. Dette gjør det utfordrende å komme seg inn på boligmarkedet, særlig for unge førstegangskjøpere.

Norge trenger et boligsosialt løft. Alle skal ha mulighet til å enten eie eller leie. Det må bygges flere studentboliger. Det er viktig at staten ikke legger for mange føringer for kommunal boligbygging. Vi vil tilrettelegge for lokaler tilpassinger, og utnytte markedet for å få lavere priser. Kommunale og statlige boliger burde ha universell utforming og tilrettelegging for eldre og funksjonshemmede. Vi vil fortsette dagens gode ordninger som BSU og husbanken.

Løsninger:

- Trygge situasjonen til førstegangskjøpere, ved å få ned prisene og fortsette frem med BSU.
- BSU kan bare benyttes av førstegangskjøpere.
- Skattefritak på GSU på lik line med BSU ordningen.
- Bygg flere studentboliger.
- Styrke Husbanken så kommunene blir best mulig i stand til å gjennomføre aktiv boligpolitikk, tilpasset det lokale markedet.
- Redusere energiforbruket i private husholdninger, industrien og i transportsektoren.
- Styrke arbeidet med å øke andelen boliger med universell utforming.
- Hev maksgrensene i BSU til 30 000 kroner i årlig sparing og 400 000 som totalbeløp, og hev skattefradraget med tilsvarende økning av årlig innskudd til BSU.
- Styrke leie-til-eie ordningen i distriktene så vel som i byene for å støtte unge nyetablerte samt minske utflytting fra distriktene.
- Gjennomgå skatteregimet for boligeiere med sikte på å redusere antall nullskatteyttere.
- Åpne opp for at kommuner kan få ekstra kompensasjon fra staten om de selger lav prisede boligtomter til førstegangsetablerere.

Asyl og integrering

Senterungdommen vil føre en rettssikker og human flyktning - og asylpolitikk, som bygger på våre internasjonale forpliktelser. Vi skal gjøre så mye som vår nasjonale kapasitet tillater for å ta ansvar for menneske på flukt. Tidlig innsats, rask bosetning og sysselsetting er avgjørende for å sikre god integrering, både for enkeltpersoner det gjelder og samfunnet som helhet. Bosetningen må skje i hele landet.

Ansvaret for å integrere nye borgere ligger hos kommunene, og det er viktig at kommuneøkonomien ikke er til hinder for god integrering i store og små lokalsamfunn. Det må innføres et system for kartlegging av utdannelse og arbeidserfaring, slik at innvandrere blir bosatt i kommuner med arbeidsmuligheter som er relevant for deres kompetanse. I asylsøknadsprosessen og klagesaker skal barnets bester legges stor vekt på.

Løsninger:

- Ta inn de meste sårbare flyktningen gjennom FN-kvoten.
- Stopp dagens praksis for opphør av opprinnelig rettmessig flyktnings tatus.
- Bosetning, realkompetansevurdering og sysselsetting skal skje så raskt som mulig etter at oppholdsbevillinger er gitt.

- Uretturnerbare asylsøkere skal ha mulighet til arbeid og kunne bidra i samfunnet.
- Kommunene skal få full statlig finansiering for bosetning av flyktninger.
- Utvide rettigheten til midlertidig arbeidstillatelse.
- Flere asylsøkere skal få mulighet til å forklare seg muntlig for UNE.
- Sikre asylmottak i hele landet.
- Øke norskundervisningstimer til asylsøkere i mottak fra 175 til 250.
- Styrke rettshjelpsordninger i utlendingssaker.
- Gjøre familiegjenforening for flyktninger enklere og billigere.

ØKONOMISK POLITIKK

Skattesystemet er blant våre sterkeste politiske virkemidler, og ansvaret for å forvalte norsk økonomi er en sentral politisk oppgave. At alle skal ha like muligheter til å oppnå god velferd og leve meningsfulle liv, er i kjernen av Senterungdommen sin politikk. Derfor vil vi ha et skatte- og avgiftssystem som skaper små forskjeller og store muligheter i hele landet.

Vi ønsker en økonomisk politikk som fremmer sosial og geografisk tjevning, samtidig som vi holder statlige utgifter på et forsvarlig nivå. Dette forutsetter et progressivt skattesystem, hvor dem som har mest bidrar mest til fellesskapet. Det er viktig å tilrettelegge for verdiskaping og investeringer i norsk næringsliv. Det skal lønne seg å arbeide, og skattesystemet skal stimulere til økt entreprenørskap og nyskaping

Løsninger:

- Sikre en stabil og forutsigbart økonomisk politikk som legger til rette for vekst og verdiskaping, sysselsetting og god sosial og geografisk ordeling.
- Et progressivt skattesystem som minsker forskjellene mellom riker og fattige i Norge.
- Konesjonslovene må oppdateres og styrkes.
- Styrke fradrag som legger til rette for at folk kan leve og bebo hele landet, for eksempel pendlerfradrag og foreldrefradrag.
- Grunnlovsfester den norske kronen og sikre pengepolitikk under nasjonal kontroll.
- Styrke den differensiert arbeidsgiveravgiften som et hovedvirkemiddel i distriktspolitikken.
- Gi investeringsstøtte til prosjekt i olje- og gasselskap som bidrar til mindre klimagassutslipp og grønn næringsvirksomhet.
- Innfor digitalskatt.
- Skattesystemet skal stimulere til bruk av naturressurser i hele landet, og sikre at verdiskapingen blir værende i lokalsamfunnene som bidrar.
- Gjennomgå alle statlige avgifter, og vurdere om dette i stedet kan betales mer rettferdig gjennom skatt.
- Staten må kompensere kommuner og fylker ved store uforutsette hendelser som naturskader og pandemi.
- Åpne for at Folketrygdfondet kan gjøre strategiske investeringer i Norge som kommer fremtidige generasjoner til gode.
- Innføre en progressiv arveskatt med bunnfradrag som ligger på åtte millioner kroner.
- Innføre kildeskatt for selskaper som ikke er eller har blitt etablert i Norge, men som opererer i Norge
- Forby reklame for forbrukslån.

Alle skal ha mulighet til å ta vare på egen helse, både fysisk og psykisk. En god helsepolitikk er med på å redusere sosiale forskjeller i samfunnet, samtidig som det fører til bedre livskvalitet for hver enkelt borger. For å få til dette må det satses på forebygging, et desentralisert helsetilbud og bedre samhandling mellom de ulike delene av Helse-Norge. Senterungdommen vil jobbe for hele og faste stillinger, stabil bemanning og økonomiske rammer som faktisk gjør dette mulig. Vi skal sikre økt rekruttering av alle typer helsearbeidere, og legge til rette for at flere ønske å bli værende innen sektoren. Folkehelse og forebyggende helse står sentralt for å sikre en god helse i den norske befolkningen. Med god satsning på god folkehelse og forebygging kan man spare befolkningen for mange helseplager, sykdom og lidelser. Dette vil samtidig spare nasjonen for mange kostnader som kan komme befolkningen til gode på annet vis.

Løsninger:

- Helseforetaksmodellen må utvikles, og ansvaret for norske sykehus må føres tilbake til folkevalgt styring.
- Ansvarsfordelingen mellom sykehus og kommuner må kritisk gjennomgås. Tildeling av ressurser må samsvare med faktisk ansvar og utgifter.
- Antallet studieplasser for helsefaglige utdanninger må økes og flere må gis mulighet til videreutdanning.
- Støtte utvikling og innføring av ny velferdsteknologi.
- Legge ned E-helsedirektoratet.

Sykehus

Senterungdommen ser verdien av et desentralisert og offentlig sykehusstilbud i hele Norge. Alle skal føle seg trygge på at de får den hjelpen de trenger, uansett hvor de bor. Vi må ha sykehus som setter pasienten og ikke pengene i fokus. Derfor må helseforetaksmodellen utvikles og styringen av sykehusene tilbakeføres til de folkevalgte. Det er også viktig at fødende kvinner har et godt og trygt fødetilbud uavhengig av avstand til nærmeste sykehus.

Løsninger:

- Det må sikres et desentralisert helsetilbud. Dagens sykehusstruktur ligger fast, og lokalsykehusenes rolle styrkes med midler til oppgradering og kompetanseløft.
- Lovfeste retten til følgetjeneste for fødende kvinner med mer enn en time reisevei til fødeenheten de skal føde ved.
- Øke antallet sengeplasser i psykisk helsevern, og akuttilbudet i tverrfaglig spesialisert rusbehandling (TSB). Psykisk helsevern ved distriktpsikiatriske sentre (DPS) skal styrkes og videreutvikles.
- Utgreie muligheten for flere kombinerte psykiatriske og somatiske enheter.
- Øke antallet sengeplasser for traumepasienter og arbeide for flere avdelinger med spisset kompetanse på traumebehandling.
- Folkehelse og forebyggende helse skal stå sentralt i barnehage, skole og andre utdanningsinstitusjoner.
- Oppnå bedre samhandling mellom spesialisthelsetjeneste og primærhelsetjeneste ved antalle benytter samme journalsystem.

Primærhelsetjeneste

Det er i kommunene vi må ha de gode, nære helse- og omsorgstjenestene. Vi ser at liggetiden ved sykehus blir stadig kortere, og at kommunene yter stadig mer omfattende tjenester – uten at kommunene kompenseres økonomisk. For å få til dette er god kommuneøkonomi helt essensielt. Særlig må det satses på folkehelseiltak for å forebygge sykdom, og bedre tilbud innen rus og psykiatri. Det vil alltid være bedre å forebygge enn å reparere. Senterungdommen mener at kommunenes beredskapsansvar må styrkes, slik at befolkningen kan føle trygghet for liv og helse ved akutte tilstander.

Løsninger:

- Sikre og styrke fastlegeordningen
- Øke antallet LIS1-stillinger til 1150 stillinger i året for å sikre tilgangen på norske fastleger og spesialister.
- Etablere et felles system for pasientens legemiddelliste på tvers av spesialisthelsetjenesten og primærhelsetjenesten.
- Styrke rus- og psykiatritjenestene i kommunene gjennom en opptrappingsplan med øremerkede midler i opptrappingsperioden.
- Styrke helsestasjon- og skolehelsetjenesten og rekruttere flere kommunepsykologer og skolepsykologer.
- Smittevernberedskapen i kommunene må styrkes.
- Styrke legevaktstjenesten og stoppe sentralisering av tilbudet.
- Styrke omsorgslønnsordningen.
- Tannlegebehandling skal inn i egenandelsordningen i folketrygden.
- Fjerne egenandeler ved helsetjenester for barn gjennom å øke aldersgrensen for egenandel til 19 år.
- Kroniske sykdommer og helseplager skal ha statlig støtteordninger som sikrer tilstrekkelig livskvalitet for alle uavhengig av inntekt.

Psykisk helse

En god psykisk helse er viktig hele livet, og vil bidra til å øke livskvaliteten vår. Ungdomstiden er en periode hvor den psykiske helsen er utsatt for ekstra påkjenninger. Én av fem ungdommer har i dag psykiske problemer, og halvparten av Norges befolkning kommer i løpet av livet til å slite med psykiske lidelser.

Psykiske lidelser er utbredt og skader ikke kun de som blir syke, men også deres pårørende og oss som samfunn. Senterungdommen mener derfor at arbeidet med å forebygge, samt identifisere og hjelpe barn med psykiske vansker og lidelser, bør starte allerede fra barnehagealder. Vi vil gjøre det enklere å fortelle at man har det vanskelig, og hjelpe før tilstanden blir for alvorlig. Vi ønsker å forebygge, fremfor alternativet; å reparere. I tilfeller hvor reparasjon og rehabilitering er nødvendig skal det tilbys gode tjenester som vil styrke den psykiske helsen.

Løsninger:

- Alle i alderen 12-19 år få tilbud om ha en årlig samtale med helsesykepleier, skolepsykolog eller noen med tilsvarende kompetanse, etter modell fra tannhelsetjenesten.
- Redusere ventetiden for oppfølging av psykiske plager, og gi alle et forespeilet behandlingstilbud innen en uke.
- Bygge flere tettegrupper og brukerstyrte tjenester lokalt.
- Kommunale, forebyggende lavterskeltilbud innen psykisk helse skal styrkes og utvides.
- Det skal i større grad legges til rette for medikamentfrie behandlinger, slik som hverdagsmestring og hverdagsrehabilitering.

- Behandling i offentlig psykisk helsevern skal være uten egenandel for unge opp til 25 år.
- Arbeide for en nullvisjon av selvmord må evalueres og videreføres fra 2025.

Eldreomsorg

Senterungdommen ønsker en eldreomsorg med mer aktivitet og innhold og vil sikre et omsorgstilbud som innebærer meningsfulle dager og tilbud om daglig aktivitet.

Eldreomsorgen skal først og fremst være et kommunalt ansvar, men oppgavene må løses i samarbeid med pårørende, frivillige, ideelle aktører og spesialisthelsetjenesten. Kvaliteten og kapasiteten i eldreomsorgen må økes, og samhandling mellom sykehus og kommunehelsetjenesten må bli bedre.

Løsninger:

- Legge til rette for at eldre som ønsker det kan bo hjemme lenger.
- Bygge ut flere sykehjemsplasser, omsorgsboliger og andre tilbud rettet mot eldre.
- Legge til rette for økt og stabil bemanning i hjemmesykepleien og på institusjoner, slik at brukerne sjeldnere opplever bytte av pleiepersonale.
- Sikre et dagaktivitetstilbud for alle med behov og stimulere til et mangfold i tilbudet.
- Øke tilskudd til møteplasser mellom unge og eldre.
- Legge til rette for tilbud om fysisk aktivitet blant eldre i større grad, som en del av forebyggende arbeid.
- Legge til rette for å bruke mer musikkterapi på sykehjem og andre sykehjemsinstitusjoner.
- Øke bruken av livsgledehjem i eldreomsorgen.

Ruspolitikk

Rusavhengighet er et samfunnsproblem som berører enkeltpersoner, pårørende og lokalsamfunn hardt. Senterungdommen mener at det overordnede målet med norsk ruspolitikk er at færrest mulig utvikler rusmiddelavhengighet. Dette innebærer at vi må ha to tanker i hodet samtidig. Vi må sørge for at rusavhengige får den hjelpen de trenger, og at vi har forebyggende tiltak som hindrer avhengighet.

Vi må ha en narkotikapolitikk som skiller mellom tungt avhengige, og personer uten forebyggende tiltak som hinder avhengighetsproblem. Det er bredt politisk enighet om at rusavhengige skal behandles som syke, og ikke kriminelle. Det er riktig og viktig at rusavhengige blir fulgt opp av helsetjenesten, og at politiet sine ressurser blir rettet mer mot selgere enn brukere. Senterungdommen ønsker økte fokus på mindre bruk av alkohol og bevisstgjøring av konsekvensene ved utstrakt bruk av alkohol. Det må bli strengere nasjonale regler for reaksjoner ved alvorlige brudd på alkohollov, og vi vil øke oppslutningen om alkoholfrie soner.

Løsninger:

- De som er rusavhengige og har sykdomsproblemer knyttet til dette, skal følges tett opp av helsevesenet.
- Besittelse og salg av narkotiske stoffer skal fortsatt være ulovlig.
- Ha et forebyggingsløft om rus gjennom blant annet informasjonskampanjer og undervisningsopplegg.
- Styrke overføringene til kommunene for å sikre tilstrekkelig oppfølging av dem som blir tatt med narkotika.
- Beholdte aldersgrensene for kjøp av alkohol og tobakk, og styrke håndhevingen av dem.
- De som er over 18 år og blir tatt med narkotika, skal bøtelegges ut fra inntekt.

- Alle mellom 15 og 18 år som blir tatt for besittelse eller bruk av narkotika skal innkalles til samtale med rådgiver. Ved manglende oppmøte pålegges sanksjoner. Alle i denne gruppen skal også tilbys ruskontrakt og oppfølging.
- Oppfølgingen av pårørende må styrkes.
- Tilby flere livstverskeltilbud for unge voksne som sliter med rusproblemer tilknyttet alkoholbruk.

Etiske dilemmaer i helsesektoren

For Senterungdommen må de muligheter som ligger gjennom bioteknologi og genteknologi ses ut ifra hva som er etisk og verdimesig riktig. Lovverket må ivareta de positive mulighetene som ligger innenfor feltet, samtidig som det settes klare grenser for hva som er etisk, medisinsk og ressursmessig akseptabelt. Alle mennesker har rett til liv, uavhengig av utviklingsmuligheter og de evnene de har, og i saker om bioteknologi som omhandler barn, skal barnets beste og mors helse komme først.

Løsninger:

- Ha en restriktiv politikk når det gjelder bruk av stamceller og genteknologi, men åpne for unntak når det gjelder diagnostikk og behandling for alvorlige, arvelige og livstruende sykdommer.
- Forby privat gentesting av barn.
- Surrogati skal ikke være lov i Norge.
- Dagens abortlovgivning med selvbestemt abort til og med uke 12 ligger fast.
- Gjenåpne for selvbestemt fosterreduksjon.
- Fastleger skal ikke gis mulighet til å reservere seg mot å henvise til abort, sette inn spiral eller skrive ut hormonell prevensjon.
- Tillate aktiv dødshjelp i Norge etter Oregon-modellen.

Barnehage

I barnehagen skal barn få lov til å leke og være nysgjerrige. Det skal være en trygg arena hvor våre yngste skal få utvikle seg og vokse. Det er viktig med nok engasjerte ansatte som ser alle barn og deres behov, samt at offentlige tilskudd og foreldrebetalingen kommer barna til gode.

Løsninger:

- Bemanningstettheten skal gjelde hele åpningstiden i barnehager.
- Beholde maksprisordningen og søskenmoderasjon i barnehager.
- Utvide ordningen med gratis kjernetid til å gjelde for to-, tre-, fire- og femåringer fra familier med lav inntekt og i områder med integreringsutfordringer. Utvidelsen skal gi rett til gratis barnehageplass 30 timer i uka, mot 20 timer i dag.
- Styrke barnehagepersonellens kompetanse på barns selvbilde, uttrykking og forståelse av følelser, samt kognitive funksjoner.
- Ha alderstilpasset seksualundervisning med klare retningslinjer for læremetode og forberedende kurs for ansatte.

Grunnskole

Årene som tilbringes på skolen skal være en arena for utvikling og personlig vekst. Senterungdommens visjon er en skole der alle elever får utviklet sitt potensial, og at utdanningssystemet skal ta høyde for at vi alle har ulike styrker og svakheter. Din sosioøkonomiske bakgrunn, hvor du kommer fra eller hvem du er skal ikke bestemme hvilke muligheter du har.

Skolens funksjon skal være å gi elevene verktøy til å klare seg i samfunnet. Det handler både om hvordan man skal leve i felleskap med andre, men også om hvordan man skal ha det bra med seg selv. Senterungdommen ønsker en skole med godt læringsmiljø, der samtlige elever føler seg akseptert og trygge. Lærere og skoleledere spiller også en avgjørende rolle i grunnskolen, og Senterungdommen mener det er viktig å vise tillit til profesjonsutøvere som utøver god undervisning og møter elevene der de er.

Løsninger:

- Psykisk helse og sosial mestring blir en større del av undervisningen i grunnskolen.
- Alle kommuner må ha en handlingsplan for hvordan mobbing håndteres, og hvordan de jobber mot mobbing og utestenging.
- Styrke den spesialpedagogiske kompetansen i skolen for å sikre alle elever forsvarlig opplæring.
- Sikre en forbedret og helhetlig seksualundervisning. Aksept for legning og respekt for medmennesker skal vektlegges i undervisningen.
- Faget «utdanningsvalg» inkluderer arbeidsuke, jobbskygging og utdanningsmesser.
- Undervisningsmaterieell som skal benyttes i grunnskole- og videregående opplæring skal fagfelle vurderes før det tas i bruk.
- Øke andelen praktisk arbeid i ungdomsskolen i form av flere valgfag og mer praktisk arbeid i teoretiske fag. Alle ungdomsskoler skal tilby arbeidslivsfag.

- Styrke rådgivningstjenesten med kompetansekrav for rådgiverne, samt sørge for et gjennomgående rådgivningsløp fra ungdoms- til videregående skole med årlige obligatoriske samtaler med oppstart fra 8. klasse
- Plassere elever med samme skriftspråk i samme klasse, i tråd med Odda-modellen.
- Undervisningen i sidemål skal styrkes og starte tidligere på barneskolen, og bør brukes i andre fag enn norsk på ungdomsskolen.
- Det skal være mulig å velge sør-, nord- eller lulesamisk som 2.språk, regulert etter hvilket samisk språk som brukes i området.
- Ordningen med to separate karakterer i norsk hovedmål og sidemål skal videreføres.
- Karakterer skal fremdeles brukes som vurderingsform fra og med 8. klasse.
- Avvikle nasjonale prøver og norsk deltakelse i Pisa-undersøkelsen.
- Redusere antallet timer teori i første klasse og øke antallet timer med lekbasert læring.
- Sørge for at alle skoler i Norge følger læreplan for svømmeundervisning.
- Innføre rett til en times fysisk aktivitet hver dag i grunnskolen.
- Sikre mer frihet og fleksibilitet til hver enkelt lærer og skole med tanke på alternativ opplæring, for å sikre at flere elever kommer gjennom et helhetlig skoleløp.
- Skolene skal ha en handlingsplan for psykisk helse og hvordan håndtere dette.
- Tilby tegnspråk som fremmedspråk.
- Gi elevene god informasjon om ungdomsrett og hvilke konsekvenser valg av studiespesialisering og yrkesfag fører med seg.
- Øke andelen IKT og programmering i ungdomsskolen.

Videregående opplæring

Senterungdommen vil arbeide for en videregående skole fle t mulig klarer å fullføre, der alle elever gis best mulig forutsetninger for videre studier eller arbeidsliv. Alle elever skal ha tilgang til et godt utdanningstilbud, oppleve mestring og trives på skolen. Det må bli rimeligere og gunstigere å være elev på videregående skole. Det trengs et inntakssystem der elever skal kunne gå på den skolen med ønsket utdanningsprogram nærest dem, slik at færrest mulig elever skal måtte flytte på hybel uten eget ønske om det. Senterungdommen ønsker også en mer inkluderende fraværsgrense, bredere fagvalg og styrking av yrkesfaglige utdanningsprogram. Den videregående skolen skal formes etter elevenes behov, for det er de som vet best hvordan skolehverdagen bør være.

Løsninger

- Tredje språk skal bli et valgfag fremfor obligatorisk.
- Skrote dagens ordning med fraværsgrense for å sikre fleksibilitet og tillit i skolen.
- Lærlinger og elever har ungdomsrett til både fagbrev og påbygg, uansett hvilken rekkefølge det tas.
- Kommunen skal ha 3 læringer per 1000 innbygger og fylkeskommunen skal ha 2 per 1000 innbygger.
- Oppfølging av lærlinger som avbryter lærlingtiden sin uavhengig av ungdomsretten.
- Det skal være opp til det enkelte fylke å bestemme hvilket inntakssystem de ønsker.
- Åpne for at elever i videregående opplæring skal ha mulighet til å oppnå studiekompetanse på to, tre eller fire år, ved å tidligere kunne velge programfag og øke timetallet i uka.
- Det skal legges til rette for alternative utdanningsløp på yrkesfaglige utdanningsprogram, blant annet gjennom økt bruk av vekslingsmodellen.
- Gjøre skoleløpet mer fleksibelt gjennom å tilby flere utdanningsprogram som kombinerer studiespesialiserende og yrkesfag.
- Obligatorisk trafikk opplæring, samt teoriprøve og førerprøve skal være godkjent fravær.

- Elever skal ha rett på læremidler på sitt hovedmål, uavhengig av hvor stort faget er og om skolen er offentlig eller privat. Retten skal utvides til å gjelde digitale hjelpemiddel og kontorstøtteprogram.
- Syns- og hørselshemmede elever skal ha tilgang til undervisningsmateriell i de formatene den enkelte trenger, og det må være tilgjengelig samtidig som andre elever får tilgang til sitt undervisningsmateriell.
- Utstyrsstipendet til ulike videregående linjer, og borteboerstipendet, skal samsvare med reelle kostnader for eleven.
- Tilby tegnspråk som fremmedspråk.

Høyere utdanning, fagskoler og folkehøgskoler

Senterungdommen mener at alle skal ha rettferdig tilgang til god høyere utdanning, uavhengig av alder, kjønn, funksjonsevne, sosial, geografisk eller økonomisk bakgrunn. Alle skal ha lik rett til å velge egen utdanning og utdanningssted, og det å studere i utlandet skal være en reell mulighet for alle.

Senterungdommen ønsker universitet, høyskole og fagskole med et godt tilbud nært folk i hele landet. Folkehøgskolene har et viktig utdanningstilbud som skal ivaretas og utvikles, og yrkesrettet fagskoleopplæring må få en viktigere rolle i utdanningssystemet. Fagskolene må beholde sin egenart som relevant og praksisnær utdanning, og vi må styrke et desentralisert høyskoletilbud og fjernundervisning.

Løsninger:

- Reversere konverteringsordningen. Alle studenter som fullfører studieåret skal få fullt stipend det året.
- Det skal ikke benyttes skolepenger i høyere offentlig utdanning i Norge, heller ikke for utenlandsstudenter.
- Det bør bygges minst 3000 studentboliger i Norge årlig, til målet om dekningsgrad på 20 prosent er nådd.
- Øke studiestøtten til 1,5G i året, med 11 måneders studiestøtte.
- Øke den økonomiske støtten til studenter som får barn i studietiden.
- Opprettholde og styrke norsk fagspråk, både nynorsk og bokmål, gjennom støtteordninger og andre tiltak.
- Fjerne krav om karakter 4 i matte for lærerstudenter.
- Ha en nasjonal opptrappingsplan for fagskolene.
- Gjøre det enklere å få godkjent kompetanse fra utenlandske universiteter i Norge.
- Styrke folkehøgskolene, og bidra til å beholde folkehøgskolenes særpreg og egenart.
- Studenter skal få dekket reisekostnader i forbindelse med obligatorisk praksis.
- Studiestedet skal dekke ekstra reiseutgifter ved obligatorisk undervisning utenfor skolens område.
- Opprettholde en struktur innenfor høyere utdanning hvor man både satser på større og mindre studiesteder.
- At nedleggelse av eksisterende studiesteder ved offentlige utdanningsinstitusjoner kun kan gjennomføres politisk, og ikke igjennom styrevedtak.
- Utdanningene skal ha en finansiering som speiler de reelle investeringene og kostnadene som er nødvendig for å tilby de en god utdanning.
- Få innført poeng på høyskole for fagbrev.
- Alle universiteter og høyskoler som eier sin egen bygningsmasse skal fortsatt selv ha ansvaret for å forvalte denne.

- Studiesteder skal tilpasse obligatorisk aktivitet slik at alle som har fravær grunnet lovpålagt politisk arbeid har mulighet til å få semesteret godkjent.
- Reversere kravet om mastergrad i opptak til Praktisk Pedagogisk Utdanning.

BARN, FAMILIE OG LIKESTILLING

Familie

Familien er det grunnleggende sosiale fellesskapet i våre liv, og skal skape en trygg ramme som det ofte tlig ikke kan erstatte. Senterungdommen ønsker en familiepolitikk basert på valgfrihet, uansett hvilken form den enkelte familie måtte ha. Det finnes ingen asit på hvordan en familie skal se ut, det viktigste er omsorgsevnen. Senterungdommen ønsker å gi barn rett til en trygg og god oppvekst, noe som er forsørger sitt ansvar. I tilfeller der forsørger ikke kan ha dette ansvaret skal samfunnet sikre barna god, stabil og forutsigbar omsorg.

Løsninger:

- Sikre begge foreldre selvstendige permisjonsrettigheter.
- Bedre økonomien til krisesentrene.
- Sikre oppfølging og støtte til familiemedlemmer som er berørt av et annet familiemedlems sykdom eller ulykke.
- Utvide antall dager per år med omsorgspenger for foreldre med sykt barn.
- Sørg for at selvstendig næringsdrivende og studenter får like gode muligheter i forbindelse med svangerskap og fødsel som lønsmottakere.
- Beholde barnetrygd som en universell ordning.
- Barnetrygden skal derimot økes for familier uten inntekt.

Likestilling og mangfold

Hvert menneske er født fritt og ukrenkelig. Alle er like mye verdt, og ingen skal oppleve diskriminering på bakgrunn av den de er. Vi har alle et medfødt ansvar og en plikt til å møte andre med respekt og omtanke, slik vi selv ønsker å bli møtt. For at alle skal ha frihet til å leve og utfolde sine liv, må man først og fremst ha like muligheter, uansett bakgrunn. Likestilling omhandler ikke bare kjønn, men også etnisitet, religion, livssyn, funksjonsnedsettelse, seksuell orientering, kjønnsidentitet, kjønnsuttrykk og livssituasjon.

Senterungdommen krever et rettferdig samfunn hvor alle har tilgang på de samme godene. Et samfunn hvor alle kan være seg selv og ha like muligheter, er et godt samfunn. Likestilling betyr at alle mennesker skal ha lik rett til deltakelse, utvikling, utdanning og arbeid. Alle skal være sikret en plass i samfunnet og folkestyret vårt, og særlig viktig er det at minoriteter blir hørt.

Løsninger:

- Likestille foreldre juridisk ved samlivsbrudd, og sikre likebehandling av mor og far ved barnefordelingssaker.
- Innføre et tredje juridisk kjønn.
- Øke antallet sykehus som kan utrede og behandle transpersoner som ønsker å skifte kjønn.
- Sikre at offe tlig tjenester styrker sin kompetanse om personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet.
- Endre retningslinjene for blodgivning slik at kriteriene baserer seg på risikoatferd og ikke legning.
- Sikre at offe tlig tjenester styrker sin kompetanse om personer som bryter med normer for kjønn og seksualitet.

- Inkorporere FNs konvensjon for rettighetene til personer med funksjonsnedsettelse (CRPD) i norsk lov.
- Det norske samfunnet må være universelt utformet innen 2035.
- Styrke BPA som likestillingsverktøy, pålegge driftskonto, og sikre tilstrekkelig finansiering av ordningen.
- Stoppe offentlig finansiering av nettsted som bryter med god presseskikk.
- Styrke hatkriminalgruppen i politiet Oslo slik at de kan bidra med kompetanseøkning i øvrige politidistrikt.

Barnevern

Barnevernet er en viktig institusjon i samfunnet vårt som møter familier og barn i sårbare situasjoner som har behov for trygg og god hjelp. Målet bør være å gjøre livet bedre for barna og familiene ved relasjonsbyggende arbeid, økonomisk støtte og oppfølging.

Tilliten til barnevernet må styrkes, og det er viktig at både barn og foreldre kjenner seg trygge i møte med barnevern. I mange barnevernssaker er flere etater koblet inn, og barnevernet skal da fungere som en koordinerende etat, slik at man sikrer god bistå barna og familiene. Det er avgjørende at barnevernet kan jobbe opplysende og forebyggende, slik at man kan arbeide med samspill i familien og relasjoner før det går så langt at eventuell omsorgsovertakelse blir aktuelt

Løsninger:

- Gjennomføre en helhetlig, uavhengig og faglig gjennomgang av barnevernet.
- Innføre trygge tilbakemeldingssystemer for barn i barnevern og skole.
- Alle tidligere barnevernbarn må få lovfeste rettighet til ettervern til og med fylte 25 år.
- Gi tilbud om helsefaglig samtale for barn og unge ved omsorgsovertakelse for tidlig oppfølging av psykisk helse.
- Styrke barnevernets flerkulturelle kompetanse.
- Avslutt bruken av konkurranseutsettelse og anbud i barnevernsektoren. Det offentlige må selv utføre saksbehandling og utgreiingsoppgaver for barn i barnevernet.
- Alle barn i barnevernet skal ha tilbud om to kontaktpersoner.
- Mer ressurser til barnevernet for å øke bemanningen.
- Innføre barnevernsvakt for alle kommuner.

Beredskap

Et trygt samfunn forutsetter god beredskap. Uansett hvilken krise som oppstår, skal vi være trygge på at landet vårt er forberedt. Nasjonal trygghet er ingen importvare, og det er derfor viktig at vi bygger opp nasjonal produksjon og lagring av nødvendige varer. Om det blir mangel på mat eller andre viktige varer internasjonalt, vil ikke løsningen være å bruke oljerikdommen vår til å snike i køen. Staten må ta det overordnede ansvaret for å betrygge norsk beredskap for fremtiden, slik at Norge bidrar til det globale fellesskap

Løsninger:

- Øke selvforsyningsgraden med et mål om å bli minst 50 prosent selvforsynt, korrigert for fôrimport.
- Tilrettelegge for at kommunene kan styrke infrastrukturen for å håndtere lokale konsekvenser av klimaendringene.
- Innføre nasjonal produksjon og beredskapslagring av viktige legemidler og smittevernsutstyr.
- Gjeninnføre beredskapslagre av korn.
- Nødnettet skal være tilgjengelig og økonomisk overkommelig for alle relevante aktører.
- Øke støttet til frivillige organisasjoner i redningstjenesten.
- Distriktskommuner med særlig store avstander skal få støtte til å opprette kommunale akutteam.
- Sette ned en totalberedskapkommisjon som skal gjennomgå den nasjonale og lokale beredskapen, med tydelig fremtidsrettede fokus.
- Utarbeide egen antidrone-strategi for å sikre beredskapen i hele landet.
- Opprett enheter av beredskapsgruppen i alle landdeler for å senke responstiden i akutte nødssituasjoner.

Nødetater

Uansett hvor du bor, skal du kunne være trygg på at hjelpen du trenger når frem i tide. Når kriser skal hindres, branner slukkes og liv reddes er tid og lokalkunnskap avgjørende faktorer. Derfor er det en hovedprioritering for Senterungdommen at våre livsviktige nødetater skal ha en desentralisert organisering. Politi, ambulanse og brannvesen skal være nær folk i hele landet. I tillegg vil vi redusere omfanget av rapporteringskrav og skjemavelde hos nødetatene, slik at de kan prioritere tid og krefter på å levere gode tjenester

Løsninger:

- Mindre detaljstyring og rapporteringskrav for alle nødetatene.
- Brannvesenet skal være et kommunalt ansvar og den vellykkede desentraliserte organiseringen av brannvesenet må opprettholdes.
- Brannledere må få den opplæringen de trenger for å håndtere det ansvaret de er pålagt dersom de når først frem i situasjoner med livstruende valg.
- Formalisere slukningssamarbeid mellom lokale brannvesen og bønder i aktuelle tilfeller.
- Innføre et gebyrsystem hvor det ansvarlige departementet for statlige nødetater må betale vertskommunene dersom brannvesenet må gjøre den jobben ambulanse eller politi skulle ha utført.

- Sikre et reelt nærpolti ved å styrke lensmannskontor og politistasjoner til å drive forebyggende arbeid i hele landet.
- Krav til responstid skal bli oppfylt i alle politidistrikt.
- Legge ned Politidirektoratet og overfor oppgavene til politidistrikt og Justisdepartementet.
- Politiet bør bare væpnes i nødvendige unntakstilstander.
- Nå bemanningsmålet om 2 tjenestemenn per 1000 innbygger
- Styrke ambulansetjenesten og hindre sentralisering av tilbudet.
- Lovfestet krav til responstid for ambulansene i hele landet.
- Ved første mulighet skal det offe tliges ta tilbake driften av luftambulansetjenesten i hele Norge.
- Bevare Utrykningspolitiet som egen enhet i tiden fremover for å sikre trygg ferdsel langs veinettet i Norge
- Garantere jobbtilbud til ferdig utdannede fra politihøgskolen innen to år.

Justis

Senterungdommen ønsker en justispolitikk som sikrer tryggheten og rettssikkerheten. Mer nærhet, tillit og forebygging er de viktigste målsettingene våre på justisfeltet. Straffereaksjoner er et mektig middel, som må organiseres klokt. Straff skal ha en avskrekkende effekt, men samtidig minimerer faren for kriminelle tilbakefall. Domstolene er et sentralt ledd i den norske strafferettskjedens, og vi vil arbeide for at domstolene har en desentralisert organisering og forsvarlige økonomiske rammer

Løsninger - Kriminalomsorg og straff:

- Øke fengselkapasiteten i hele landet, både ved å bygge ut eksisterende fengsel og ved å bygge nye fengsel.
- Styrke tiltak for forebygging av kriminell adferd, samt kriminelle tilbakefall.
- Unge lovbrøyttere skal bare unntaksvis plasseres i fengsel med høyt sikkerhetsnivå, men som hovedregel plasseres i andre institusjoner.
- Styrke skole- og utdannelsetilbudet under soning.
- Det må arbeides for å bedre rettstryggheten for offe av seksuelle overgrep.
- Foreldningsfristen for seksuelle overgrep må fjernes.
- Øke ressursene til kriminalomsorgen slik at straffe gjennomføringen er i tråd med menneskerettslege minimumsstandarder om isolasjon, at innsatte får forsvarlig helsetilbud, og vi i større grad kan tilby rehabiliterende aktiviteter og innhold.
- Legge plan før utskrivning fra soning for å blant annet hindre tilbakefall til rus eller overdose.

Løsninger: Rettssystemet

- Opprettholde dagens desentraliserte domstolstruktur.
- Sikre alle domstoler tilstrekkelige rammer for å ta unna sakstiltgang.
- Stortinget skal avgjøre hvor mange tingretter og jordskifteretter det skal være i Norge.
- Inntektgrensen for fri rettshjelp må følge utviklingen i konsumprisindeksen.
- Legge til rettet for større mangfold i geografisk, kulturell og sosial bakgrunn ved utnevning av nye høyesterettsdomere.
- Sei nei til lovverk som fører med seg overvåking av borgerne og krenker personvernet.
- Styrke oppfølgingen av personer som har sonet ferdig dom.
- Øke bemanning og ressurser i politiet med sikte på å få ned antall henleggeleser og redusere behandlingstid.

KULTUR

Norge er et land med rikt og mangfoldig kulturliv. Kulturpolitikken må favne om alt fra frivillige ungdomsorganisasjoner, korps og idrettslag til profesjonelle musikere, idrettsutøvere, medievirksomheter og kulturinstitusjoner. Senterungdommen setter seg som mål at Norge både skal ha utøvere i verdensklasse og et bredt og mangfoldig kulturtilbud i hele landet

Kulturpolitikk

Senterungdommen vil at kunst og kultur skal være tilgjengelig i hele Norge. Kunst og et fritt kulturliv er avgjørende del av et land med levende ytringsfrihet. Det er viktig at vi sikrer både den immaterielle og den materielle kulturarven, i alt fra bygninger til matlagingstradisjoner. Kulturarven skal være tilgjengelig og statlige institusjoner skal utnytte mulighetene for å digitalisere samlingene sine. Kulturnæringene bidrar ikke bare til et rikt kulturliv, men også et variert arbeidsliv i hele landet. Eventuelle nye nasjonale kulturinstitusjoner skal etableres utenfor det sentrale østlandsområdet. Dessuten skal den norske staten være med å styrke kulturene til de nasjonale minoritetene, samene som urfolk og andre minoriteter

Løsninger:

- Et lokalt kulturløft, i tråd med tilrådingene til Engerutvalet, hvor vi styrker folkebibliotekene, kulturskolene, distriktsmusikerordningen og annet lokalt kulturarbeid.
- Få flere kulturuttrykk inn på UNESCO sine verdensarvlistene over immateriell og materiell kulturarv.
- Styrke Nasjonalbiblioteket sin satsing på å digitalisere kulturarven, og bevillingene midler til å digitalisere for eksempel de regionale folkemusikkarkivene.
- Styrke kunstnerøkonomien, blant annet ved å sikre gode lønns- og arbeidsvilkår i ordninger som i Den kulturelle skolesekken og holde opp ordningen med kunstnerstipend.
- Få bedre representasjon av minoriteter og distrikts-Norge i organ som fordeler kulturmidler, som for eksempel Norsk kulturråd.
- Støtteordningene for næringslivet må ta hensyn til de spesielle vilkårene for frilansere og andre aktører innen kulturnæringene.
- Sikret norsk litteratur og den norske litteraturpolitikken i et boklov.
- Støtte opp om norsk spillindustri, for eksempel næringsklyngen som vokser fram rundt Hamar.
- Satse på talentutvikling, og lage gode ordninger slik at man kan være elev ved nasjonale talentutviklingsprogrammer uavhengig av hvor man bebor landet.
- Etablere søknadsbasert oppstartfond for nyetablerte kulturutøvere.
- Ved utvidelser og nybygg på alminnelige gårdsbruk skal staten dekke kostnadene ved arkeologisk utgravning.
- Tilrettelegging for oppstart, og opprettholdelse av utlånsportaler for utstyr til idrett og friluftsliv.
- Øke støttet til offentlige museer, slik at flere gjenstander og kunstneriske uttrykk kan stillings ut for publikum. For å ivareta museenes samlinger er det både behov for magasin som oppfyller dagens krav, og kompetanse innenfor teknisk konservering.

Språkpolitikk

Senterungdommen skal ta det norske språkmangfoldet inn i en digital fremtid, og opprettholde norsk som samfunnsbærende språk i møte med engelsk. Senterungdommen skal sikre det norske språkmangfoldet inn i en digital fremtid og legge opp til at det vil ha samfunnsbærende funksjon i Norge. Man må derfor tilrettelegge for at våre to likestilte målformer nynorsk og bokmål blir vernet gjennom aktiv bruk hos det offentlige og i hverdagen. Likevel må man heller ikke glemme tegnspråk, de samiske språkene og de norske minoritetsspråkene som man har et ansvar for å verne

Løsninger:

- Grunnlovsfeste likestillingen mellom nynorsk og bokmål, og sikre de språklige rettighetene til alle borgere i et ny språklov med utvidet virkeområde og sanksjoner.
- Stimulere til at flere kommuner blir del av forvaltningsområdet for samisk språk, og arbeidene for å opprette et forvaltningsområde for kvensk språk og kultur.
- Styrke Språkrådet og Nasjonalbiblioteket sitt arbeid med språkteknologi og språkdata.
- Styrke innkjøpordningene ved å innvilge mer midler til sakprosa, innkjøp til skolebibliotekene og stø oversettelse av populære barne- og ungdomsbøker til nynorsk, samisk og kvensk.
- Arbeid for å utdanne flere helse- og sosialarbeidere med kompetanse på minoritetsspråk og -kultur.
- Språkrådet skal være klageorgan for språklige retter i skolen.
- Sørg for tolketjenester for mellom andre tegnspråkbrukere er tilgjengelige, også utenfor kontortiden og på offentlige fridager.
- Støtte opp om det samiske sivilsamfunnet, de nasjonale minoritetenes organisasjoner og kulturminnearbeidet for minoritetene i Norge.

Mediepolitikk

Folkestyret er avhengig av en fri og uavhengig presse. Senterungdommen vil opprettholde pressestøtten og finne nye virkemidler for å styrke norske mediene i møte med digitaliseringen og konkurransen fra multinasjonale mediekonsern som Google og Facebook.

Løsninger:

- Multinasjonale mediekonsern som tjener penger i Norge, skal betale skatt i Norge.
- Sikre mediemangfoldet, yringsfriheten og norsk språk ved å opprettholde pressestøtten, ha momsfristak på alle plattformer og justere NRK sin støtte i takt med kostnads- og lønnsnivå.
- Sikre brukerne av norsk tegnspråk, nynorsk, de samiske språkene og de nasjonale minoritetsspråkene et godt medie- og kulturtilbud på sine språk.
- Opprettholde NRKs distriktskontor og sikre et godt lokalt tilbud i alle stortingsvalgdistrikt.
- Nynorsk avissentre og NRK Nynorsk mediesentre blir sikret videre drift

Frivillighet

Frivillige organisasjoner er bærebjelker i lokalsamfunnet, og gir opplevelser og sosiale aktiviteter på tvers av sosiale skillerlinjer, løser store samfunnsoppgaver, og skaper viktige fellesskapsarenaer. De frivillige organisasjonene fungerer som viktige demokratiske opplæringsarenaer som muliggjør et levende folkestyre.

Løsninger:

- Innføre full og regelstyrt momskompensasjon for frivillige organisasjoner innen 2024, inkludert frivilligeide bygg og anlegg.
- Øke grunnstøtten til barne- og ungdomsorganisasjonene over statsbudsjettet.

- Det offentlige må sørge for at frivillige barne- og ungdomsorganisasjoner kan låne egnede offentlige lokaler på en byråkratisk og enkel måte.
- Gjeninnføre den tidligere finansieringsordningen for frivilligsentralene.
- Sikre enerettsmodellen og frivilligheten, idretten og kulturlivet som mottakere av overskuddet til Norsk Tipping.
- Sette krav til at voksne som jobber med barn og unge i fritiden viser politiattest.
- Stenge utenlandske spillerselskap ute av norsk marked og styrke behandlingen av spillavhengige.

Idretten

Senterungdommen støtter en idrettspolitik som stimulerer flest mulig til å være mest mulig fysisk aktive, og som samtidig ivaretar de som har talent til å kunne satse på idretten. Toppidrett og breddeidrett er gjensidig avhengige av hverandre. Vi vil sikre gode rammebetingelser for idretten over hele landet

Løsninger:

- Norge skal jobbe målrettet for å utvikle nye krav til nasjonene som skal arrangere store idrettsarrangement knyttet til menneskerettigheter, demokratier og korrupsjon.
- Tilstrebe at Norge skal arrangere vinter-OL i 2034 med fokus på å gjenbruke arenaer, eller etablere nye eller restaurere eksisterende arenaer i områder hvor det er behov for enten nye eller nyrestaurerte arenaer. Samtidig skal det holdes fokus på lavt klimaavtrykk.
- Styrke antidoping og antikorrupsjonsarbeidet i idretten.
- Gjøre e-sport til programfag på videregående skole og opprette et e-sportmiljø i tilknytning til Olympiatoppen og Norges idrettshøgskole.

UTANRIKS OG FORSVAR

Forsvar

Målet med norsk forsvarspolitik er å hevde norsk suverenitet og sikre nasjonale interesser. Dette forutsetter et folkeforsvar som er til stede i hele landet, med egne kapasiteter på land, i luft og til havs. Senterungdommen mener det er viktig med et sterkt NATO med fokus på sin primæroppgave som forsvarsallianse, og mener Norge fortsatt skal basere sin forsvars- og sikkerhetspolitikk på medlemskapet i NATO samt aktivt arbeid i FN.

Norge har en viktig geopolitisk plassering og en kysset som er rik på naturressurser. Vi ser en økende interesse i nordområdene, fra både allierte og andre stormakter. Denne interessen gjør at Norge må styrke sin rolle som NATO i nord.

Løsninger:

- En langsiktig finansiering av Forsvaret som sikrer et sterkt forsvar og som oppfyller forpliktelsene våre til NATO, dermed bevilge 2 prosent av BNP til Forsvaret innen 2023.
- Styrke alle forsvarsgrener, med særlig vekt på Hæren og Heimevernet.
- Gjenopprette Sjøheimevernet.
- Sikre helikopterstøtte til hæren.
- Videreføre den allmenne verneplikten, samt øke antall vernepliktige fra dagens 7500 til minst 11 000 i året.
- Trapp opp arbeidet med å minske rask utskifting av personell for å holde på kompetanse og styrke den operative evnen.
- Eventuelle norske bidrag i utlandet skal avgjøres i Stortinget, og bygge på vedtak i NATO eller FN.
- Veteranoppfølgingen etter avsluttet tjeneste i internasjonale operasjoner må styrkes og forlenges, både for militært, politi og sivilt personell.
- Redusere stabs- og administrasjonskostnadene i Forsvaret til fordel for operativ virksomhet.
- Styrke cyberforsvaret videre til en sterk og innovativ enhet og etablere et digitalt grenseforsvar.
- Være forbeholdene med å inkludere flere medlemsland i NATO.
- Det skal kreves sluttbrukererklæring på alt våpen og ammunisjon som eksporteres ut av Norge.
- NATO-soldater som er stasjonert på norsk territorium skal forbli rotasjonsbasert.

EU/EØS

Norge har gjennom to folkeavstemninger sagt tydelig nei til medlemskap i EU. Senterungdommen vil fortsette kampen for å holde Norge utenfor EU, samtidig som vi ønsker å erstatte EØS-avtalen med en bred handels- og samarbeidsavtale. Med en handelsavtale uten overnasjonalitet vil handelen kunne fortsette stort sett som i dag, og gi oss tilbake selvråderetten over norsk regelverk og arbeidsmarked. Senterungdommen mener Norge skal være en pådriver for europeisk samarbeid, men sier nei til overnasjonalitet og suverenitetsavståelse som gjennom EU og EØS.

Løsninger:

- Erstatte EØS-avtalen med sikte på en bred handels og samarbeidsavtale uten overnasjonalitet.

- All den tid vi er en del av EØS-avtalen, skal Norge benytte seg av reservasjonsretten aktivt for å sikre norske interesser og norsk selvråderett.
- Norge skal fortsette å være en aktiv del av Europa, men ha en selvstendig stemme, råderett over egne ressurser og sikre det norske demokratiet.
- Styrke det nordiske samarbeidet og invitere Storbritannia, Færøyene og Grønland inn i EFTA.
- Delta i europeiske utdannings- og forskningssamarbeid som Erasmus+ og Horizon Europe, samt etablere gode samarbeidsavtaler på utdanning og forskning med Storbritannia.

Internasjonal solidaritet

Senterungdommen vil at Norge skal være en tydelig stemme for et mer rettferdig verdenssamfunn. Dette ansvaret ivaretar vi gjennom å være en forsvarer av menneskerettighetene, en pådriver for en rettferdig verdenshandel og en stor bistandsyter. Vi har en moralsk plikt til å stå opp mot stater som begår alvorlige menneskerettighetsbrudd ovenfor egne innbyggere. Det er viktig at vi arbeider for en rettferdig verdenshandel – folkestyre gjør den beste forutsetningen for gode samfunn, og handelssamarbeider skal ikke innebære suverenitetsavståing. Norge bør, som et rikt land, gå inn i kampen for å løfte folk ut av fattigdom, og styrke arbeidet med nødhjelp og beskyttelse i krig og konflik

Løsninger:

- Norge skal aldri akseptere brudd på menneskerettighetene, og være en tydelig stemme i FN som tar initiativ til sanksjoner hvor det er et egnet virkemiddel.
- Norge skal innvilge minst 1 prosent av BNP til utviklingshjelp, og all hjelp skal skje i tråd med FNs bærekraftsmål.
- Norge skal ikke inngå handelsavtaler hvor makt blir fjernet fra folkevalgte politikere eller hvor eiere i enkelte bedrifter sine interesser kommer før bærekraft og rettferdighet.
- Ha mer åpenhet rundt importert varer, gjennom å offe tliggjøre leverandørlistene til kleskjedene og andre forbruksprodukt med virksomhet i Norge.
- Norge skal arbeide aktivt for gjennomsiktighet i finansnæringen og m t skatteparadis.
- En del av norske bistandsmidler skal brukes til å satse på klimasmart landbruk og andre bærekraftige løsninger i utviklingsland.
- Norge skal signere og ratifisere FN traktaten som forbyr atomvåpen og tilstrebe at fler land gjør det samme.
- Øke nivået på støtten til humanitær innsats i takt med et stadig økende behov.
- Øke den direkte støtten til gjeldsletting hos utviklingsland.
- Styrke Norges ledende rolle globalt i arbeidet for å sikre tilgang til utdanning i humanitære kriser.
- Sikre fortsatt økt oppmerksomhet og innsats for beskyttelse og forebygging av seksuell vold.
- Fryse EØS-midlene til land som systematisk undertrykker mennesker på bakgrunn av seksualitet, etnisitet og religiøsitet.
- Avslutte forhandlingene i WTOs datahandelsavtale slik de foreligger i dag.
- Søke tverrpolitiske forklip som sikrer en mer langsiktig finansnisering v bistandsprosjekter.
- Norge skal avbryte frihandelsforhandlingene med Kina. Vi skal ikke forhandle om en slik avtale med Kina før dere respekterer menneskerettighetene.
- Redusere mål og rapporteringskrav for norsk bistand.

Nordområdene

Senterungdommen mener Norge har spesielt viktige interesser å ivareta i Nordområdene i tiden som kommer. I disse områdene er det en unik tilgang på rike naturressurser, som vil kunne utnyttes bedre med nye handelsveier. Den norske delen av Nordområdene har naturgitte fortrinn, og stort potensial innenfor fiskeri- og reiseli snæringen, samt for utbygging av fornybar energi. Senterungdommen mener derfor at en nasjonal nordområdesatsing er særdeles viktig, der nærings- og utviklingspolitikk prioriteres for å styrke Nord-Norge som et tyngdepunkt i polområdet.

Løsninger:

- Legge til rette for gode kompetansemiljøer i nord, som kan konkurrere internasjonalt og tiltrekke seg nye virksomheter.
- Støtte og sikre en bærekraftig utvikling av næringsvirksomheten i Nordområdene.
- Styrke arbeidet med å hevde norsk suverenitet over fiskeri- og energiressusene som ligger i nordområdene.
- Norge skal delta i arbeidet med jernbane til Kirkenes og Skibotn/Kilpisjärvi for å legge til rette for økt handel med Asia via den nordlige sjørute.
- Kina skal ikke gis økt innflytelse i Arktis.
- Prioritere klima, miljø og menneskerettigheter i vårt samarbeid med Russland.
- Skape alternative arbeidsplasser på Svalbard, og på sikt utfase kulldrift til energi og oppvarming.
- Styrke det nordiske samarbeidet ved å være aktive pådrivere hovedsakelig via NATO og Nordisk Råd, men også legge til rette for andre arenaer for nordisk samarbeid.